

Date: 19th October-2025

BOSHLANG'ICH SINFLARDA RUS TILINI O'QITISHNING SAMARALI
USULLARI

Sharapova Muxtabarxon Baxtiyorovna

9-IDUM boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Annotatsiya: ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda rus tilini o'qitishning nazariy asoslari, metodik tamoyillari va psixologik-pedagogik yondashuvlari tahlil qilinadi. Maqola rus tili o'qitish jarayonida o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olish, kommunikativ kompetensiyani shakllantirish va interfaol metodlardan foydalanish zaruriyatini asoslaydi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, rus tili, metodika, kommunikativ yondashuv, innovatsion ta'lim.

Annotation: this article analyzes the theoretical foundations, methodological principles and psychological and pedagogical approaches to teaching the Russian language in primary grades. The article justifies the need to take into account the age characteristics of students, the formation of communicative competence and the use of interactive methods in the process of teaching the Russian language.

Keywords: primary education, Russian language, methodology, communicative approach, innovative education.

Аннотация: В статье анализируются теоретические основы, методические принципы и психолого-педагогические подходы к обучению русскому языку в начальных классах. Обосновывается необходимость учета возрастных особенностей учащихся, формирования коммуникативной компетенции и использования интерактивных методов в процессе обучения русскому языку.

Ключевые слова: начальное образование, русский язык, методика, коммуникативный подход, инновационное образование.

O'zbekiston Respublikasida chet tillarni, xususan rus tilini o'qitish jarayoni ta'lim tizimining muhim yo'nalishlaridan biridir. Boshlang'ich ta'lim bosqichida rus tilini o'qitish o'quvchilarning nutqiy, madaniy va mantiqiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi. Rus tilini erta yoshdan o'rgatish orqali o'quvchilar boshqa tillarni o'zlashtirishda ham faolroq bo'ladilar. Shu bois, o'qituvchilar rus tili darslarini samarali tashkil etish uchun innovatsion va interfaol metodlardan foydalanishlari lozim [1].

Boshlang'ich ta'limda rus tili o'qitishning nazariy asoslari.

Boshlang'ich sinflarda rus tili o'qitishning asosiy maqsadi — o'quvchilarda elementar nutqiy faoliyatni shakllantirish, ya'ni tinglab tushunish, so'zlash, o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishdan iborat. Rus tili o'qitish jarayonida o'quvchilarning yosh xususiyatlari, psixologik tayyorgarligi va tilga bo'lgan motivatsiyasi muhim ahamiyat kasb etadi [2]. Nazariy jihatdan, boshlang'ich bosqichda chet tilni o'qitish Vygotskiy, Leontev, Elkonin va boshqa psixologlarning 'yaqin rivojlanish zonasi' konsepsiyasiga

Date: 19th October-2025

asoslanadi. Bu yondashuvga ko'ra, o'quvchi o'z bilim darajasidan biroz yuqori murakkablikdagi vazifalarni bajarish orqali rivojlanadi.

Rus tilini o'qitish metodikasida kommunikativ, kognitiv va faoliyatga yo'naltirilgan yondashuvlar muhim o'rin tutadi. Kommunikativ yondashuv o'quvchini real hayotiy muloqot vaziyatlarida tilni qo'llashga o'rgatadi. Masalan, o'qituvchi 'Do'konda', 'Maktabda', 'Oilam' kabi mavzularda rolli suhbatlar tashkil etadi. Bunday topshiriqlar o'quvchilarning so'zlashuv malakasini faollashtiradi va ularni tilni amaliy qo'llashga o'rgatadi.

Shuningdek, rus tili o'qitish jarayonida lingvistik kompetensiya bilan bir qatorda madaniyatlararo kompetensiyani ham shakllantirish lozim. Bu o'quvchilarga nafaqat tilni, balki rus xalqi madaniyatini, urf-odatlarini tushunishga yordam beradi. Bunday yondashuv o'quvchilarni tolerantlik, hurmat va madaniyatlararo muloqot ruhida tarbiyalaydi.

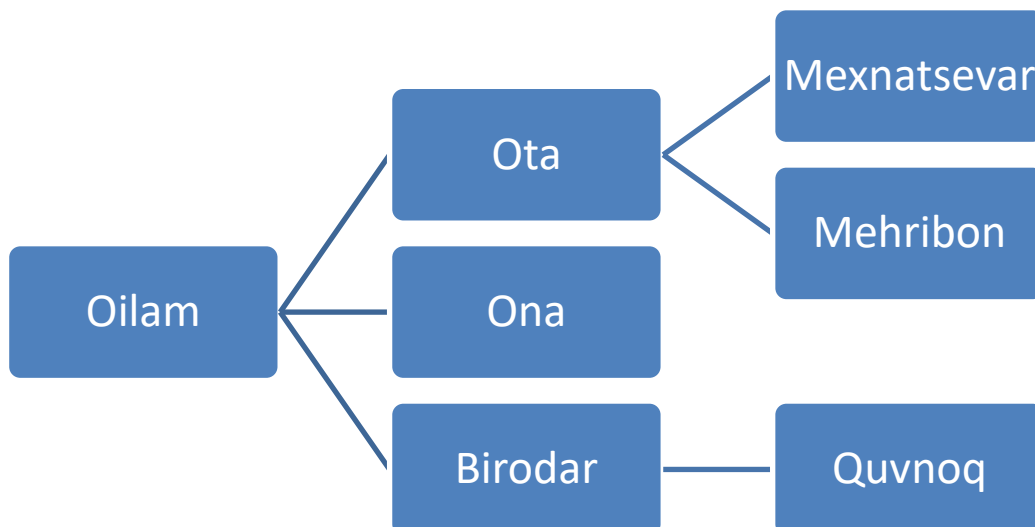
Zamonaviy ta'lim tizimida interfaol metodlar o'quvchi faoliyatini faollashtirish, ularni dars jarayoniga jalb etish va mustaqil fikrlashga o'rgatishning samarali vositasi hisoblanadi. Boshlang'ich sinflarda rus tili darslarida bu metodlardan oqilona foydalanish til o'rganish jarayonini osonlashtiradi [3].

Quyidagi jadvalda rus tili o'qitishda qo'llaniladigan asosiy interfaol metodlar keltirilgan:

Metod nomi	Tavsifi	Natijasi
"Aqliy hujum"	O'quvchilar	Ijodiy fikrlash
"Klaster"	Erkin fikr bildiradilar, yangi g'oyalar yaratadilar.	Ijodiy fikrlash rivojlanadi.
"Rol o'ynash"	Mavzuga oid tushunchalar bog'liqligi asosida grafik tarzda ko'rsatiladi.	Tushunchalar o'zaro bog'lanadi.
"Savol-javob"	O'quvchilar savollar orqali muloqotda bo'ladilar.	Til amaliyoti kuchayadi.

Klaster usuli

Quyida 'Mening oilam' mavzusida klaster usuli asosida o'quvchilar tomonidan yaratilgan fikrlar sxemasi keltirilgan: 1-jadval.

Date: 19th October-2025

Bunday mashqlar o'quvchilarning so'z boyligini kengaytiradi, grammatik qurilmalarni to'g'ri qo'llashga o'rgatadi va ularni muloqot jarayonida faol ishtirok etishga tayyorlaydi [4].

Interfaol metodlar yordamida tashkil etilgan darslarda o'quvchilar faqat bilim oluvchi emas, balki bilim yaratuvchiga aylanadilar. Bu yondashuv o'quvchilarda o'z fikrini mustaqil ifoda etish, fikrini dalillar bilan asoslash, muammoga yechim topish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Masalan, 'Do'konda' mavzusida rolli o'yin orqali o'quvchilar xaridor va sotuvchi sifatida muloqot qilishadi, bu esa nutqiy muhitda rus tilini tabiiy tarzda o'rganishga yordam beradi.

Amaliy mashg'ulotlar rus tili o'qitish jarayonining ajralmas qismidir. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun o'yin, qo'shiq, topishmoq va sahnalashtirilgan mashg'ulotlar tilni o'zlashtirishni osonlashtiradi. O'yin metodlari orqali o'quvchilar darsda faol ishtirok etadilar, shuningdek, ularning diqqat va eslab qolish qobiliyatlari rivojlanadi [5].

Amaliy faoliyat jarayonida o'quvchi tildan **faqat o'rganish vositasi sifatida emas**, balki **muloqot va ijodiy ifoda vositasi sifatida** foydalanadi. Shu sababli o'qituvchi mashg'ulotlarni darsning har bir bosqichida faol yondashuv asosida tashkil etishi lozim.

Jadval-2. Boshlang'ich sinflarda rus tili darslarida amaliy mashg'ulotlarning turlari:

Mashg'ulot turi	Metodik tavsif	Pedagogik natija
O'yinlar	Til elementlarini qiziqarli shaklda mustahkamlash.	Faol ishtirok, eslab qolish osonlashadi.
She'r va qo'shiqlar	Talaffuz va ritmni rivojlantirishga xizmat qiladi.	Eshitish va talaffuz ko'nikmalari rivojlanadi.
Rasm asosida suhbat	O'quvchilar rasmga qarab hikoya tuzadilar.	Ijodkorlik va nutqiy faollik oshadi.
Mini-proyektlar	Kichik mavzularda o'quvchilar mustaqil ish olib boradilar.	Mustaqil fikrlash shakllanadi.

Ushbu mashg'ulotlar orqali o'quvchilar o'zlarini erkin his qiladilar, o'qituvchi esa ularning nutq faoliyatini nazorat qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Masalan, "Mening oilam" mavzusini o'rganishda o'quvchilar "oilamda kimlar bor", "ular qanday ishlaydi", "bo'sh vaqtni qanday o'tkazamiz" kabi savollar asosida kichik hikoyalar tuzadilar. Shu jarayonda o'quvchilar **grammatika va leksikani** tabiiy kontekstda o'zlashtiradilar.

Bundan tashqari, "**rol o'ynash**" metodidan foydalanish ham samarali hisoblanadi. "Do'konda", "Maktabda", "Kasalxonada" kabi mavzularda sahna ko'rinishlari tashkil etish orqali o'quvchilar nafaqat yangi so'zlarni o'zlashtiradilar, balki ularni **real nutqiy vaziyatda qo'llashni** ham o'rganadilar. Bu metod ularning **ijtimoiy kompetensiyasini** shakllantirishda muhim rol o'ynaydi [6].

Date: 19th October-2025

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinflarda rus tilini o'qitish samaradorligi o'qituvchining metodik mahorati, darslarni tashkil etishdagi kreativligi va o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishiga bog'liq.

O'yinlar, rolli mashg'ulotlar, klasterlar, mini-proyektlar kabi interfaol usullar o'quvchilarni faol, mustaqil va ishtirokchi shaxsga aylantiradi. Rus tili o'qitishning asosiy maqsadi — o'quvchilarda **kommunikativ kompetensiyani** shakllantirishdir. Shu sababli, har bir dars o'quvchi nutqini rivojlantirishga, ularning fikrlash, eslab qolish va muloqot qilish qobiliyatlarini oshirishga yo'naltirilgan bo'lishi kerak.

Shuningdek, innovatsion yondashuv asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning **madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini** rivojlantirib, ularni keyingi bosqichdagi ta'limga puxta tayyorlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Yo'ldosheva, D. (2020). *Boshlang'ich ta'limda chet tillarni o'qitish metodikasi*. Toshkent: Fan nashriyoti.
2. Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society*. Harvard University Press.
3. Abdullayeva, N. (2019). *Interfaol metodlardan foydalanishning samaradorligi*. O'qituvchi jurnali, №3.
4. Karimova, M. (2021). *Klaster usulining boshlang'ich ta'limdagi o'rni*. Ta'lim texnologiyalari, №5.
5. Rasulova, D. (2022). *Boshlang'ich sinflarda rus tili o'qitish jarayonida o'yin texnologiyalarining ahamiyati*. Pedagogika fanlari, №7.
6. Sharipova, L. (2023). *Boshlang'ich ta'limda innovatsion yondashuvlar*. Toshkent: Iqtisod-moliya nashriyoti.